

УДК 378.147:78

**CREATIVITY AS A COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE
FOR FUTURE MUSIC TEACHERS****КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ****Moroz M.O./ Мороз М.О.***Candidate of Pedagogical Sciences/ кандидат педагогічних наук**ORCID: 0000-0001-5187-0434**Humanitarian Pedagogical College named after Mikhailo Hrushevsky,
Bar, Maidan M. Hrushevsky, 1, 23000**Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського,
м.Бар, Майдан М.Грушевського, 1, 23000*

Анотація. У статті автор розглядає креативність як складову професійної компетентності майбутніх учителів музики. Обґрунтовано необхідність у підготовці професійних, кваліфікованих, компетентних педагогів, які б могли вирішувати завдання сучасної освіти, формувати всебічно розвинені особистості школярів, здійснювати до них цілісний підхід, звертаючись до їхнього внутрішнього світу, емоційного сприйняття та творчої уяви. Зосереджено увагу на підготовці вчителів художньо-естетичного циклу, зокрема, вчителів музики. Автор розкриває особливості фахової підготовки майбутнього вчителя музики на музичних відділеннях гуманітарно-педагогічних коледжів. Розкрито особливості розвитку креативності студентів у процесі вивчення музично-теоретичних дисциплін, зокрема, навчальної дисципліни «Сольфеджіо». Зосереджено увагу на використанні на заняттях із сольфеджіо пісенних зразків українського фольклору, що є досить ефективним та дієвим засобом формування національної свідомості, патріотичного виховання та духовного збагачення молоді.

Ключові слова: учитель музики, креативність, фахова підготовка, педагогічний коледж, фахові дисципліни, фольклор.

Вступ. Духовне відродження нашого народу неможливе без відродження та розвитку рідної школи, національної системи освіти й педагогічної культури. Розбудова незалежної української держави вимагає відповідного їй виховання підрастаючого покоління. У Державній національній програмі «Освіта» («Україна XXI століття») визначено головну мету національного виховання, яка полягає у набутті молодим поколінням соціального досвіду, успадкуванні духовних надбань українського народу, досягненні високої культури міжнародних взаємин, формуванні у молоді незалежно від національності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури [3 с. 15].

Формування покоління всебічно розвинутих свідомих громадян, спроможних будувати прийдешнє суспільство – найперше завдання вчителя. Зміст освітньої роботи школи повинен забезпечувати становлення наукового світогляду, розумовий розвиток учнів, їх трудову підготовку, а також професійне визначення, моральну, фізичну, естетичну, екологічну культуру [3, с. 16].

Тому стає зрозумілою потреба в підготовці професійних, кваліфікованих,

компетентних педагогів, які б могли вирішувати завдання сучасної освіти, формувати всебічно розвинені особистості школярів, здійснювати до них цілісний підхід, звертаючись до їхнього внутрішнього світу, емоційного сприйняття та творчої уяви. І в першу чергу це стосується підготовки вчителів художньо-естетичного циклу, зокрема, вчителів музики, про яких йтиметься в даній статті. Адже виховання, духовне збагачення та очищення, естетичний, моральний, культурний розвиток школярів у значній мірі здійснюється завдяки предметам саме художньо-естетичного циклу.

Одним із завдань вчителя музики є формування духовної культури особистості в тісному зв'язку з культурою її народу. Музика, як невід'ємна частина народної творчості, сприяє розвитку і збагаченню сфери почуттів учнів, розвитку їх музичного смаку, потреби берегти, продовжувати і примножувати музичні традиції свого народу.

Основний зміст. Розпочинається фахова підготовка майбутнього вчителя музики на музичних відділеннях гуманітарно-педагогічних коледжів. Вона передбачає оволодіння загальнотеоретичними, психолого-педагогічними, спеціальними та музично-теоретичними дисциплінами в обсязі, необхідному для вирішення педагогічних, науково-методичних та організаційно-керівних завдань.

У циклі музично-теоретичних дисциплін, що є складовою частиною професійної підготовки молодшого спеціаліста (вчителя музики загальноосвітніх шкіл), навчальний предмет «Сольфеджіо» має важливе значення. Мета цього курсу – формування у студентів навичок точного інтонування і визначення на слух усіх елементів музичної мови; навичок вільного читання з листа різних одно-, дво- та триголосних музичних творів; розвиток внутрішнього музичного слуху; формування осмисленого відношення студентів до структурної, ладотональної, метроритмічної побудови музичного твору, розвиток у них творчої ініціативи.

Вивчення сольфеджіо здійснюється протягом трьох років – на II, III та IV курсах коледжу. Розпочинаючи роботу з II курсу, ми поступово, дотримуючись наступності, формуємо у майбутніх учителів музики інтонаційні, метроритмічні, ладо-гармонічні відчуття.

Для підвищення ефективності роботи студентів, з метою їхнього творчого розвитку, посилення інтересу до обраної професії, ми використовуємо різноманітні методи, залучаємо студентів до форм роботи творчого характеру, де вони мають можливість демонструвати свій професійний рівень. Такі форми роботи як підбір акомпанементу до вправ, створення дво-, три- та чотириголосся, сольфеджування власних музичних композицій формують стійкий інтерес та є хорошим стимулом до творчої діяльності майбутніх учителів музики.

Як свідчить практика, використання на заняттях сольфеджіо пісенних зразків українського фольклору – досить ефективний та дієвий засіб формування національної свідомості, патріотичного виховання та духовного збагачення молоді. Виконуючи різні завдання творчого характеру, що стосуються вивчення, аналізу та обробки українських народних пісень,

студенти починають розуміти їхню практичну значимість. Адже весь цей навчальний матеріал згодом можна використати вже у власній роботі зі школярами.

У процесі виконання студентами завдань різного рівня складності (створення дво-, три-, чотириголосся на основі української народної пісні, підбір акомпанементу) здійснюється аналіз робіт, під час якого визначається їхнє можливе практичне застосування на уроках музики в загальноосвітній школі (визначення класу, по можливості теми уроку). Цей етап завжди емоційний, творчий, студенти активно дискутують, у процесі чого мають можливість перевірити власні психолого-педагогічні та методичні знання.

Так, студентам II курсу ми пропонуємо створити двоголосся у вигляді канону, оскільки такий вид багатоголосся досить активно використовується на уроках музики в початкових класах. Наведемо приклад створення канону на основі української народної пісні «Мала мати одну дочку» (рис. 1)

сопрано
альт

Ма-ла ма-ти о - дну до - чку, Ма-ла ма-ти
Ма-ла ма-ти о - дну до - чку,
о - дну до - чку, та й ку-па-ла у ме -
Ма-ла ма-ти о - дну до - чку, та й ку-па-ла
до - чку.
у ме - до - чку.

Рис. 1. «Мала мати одну дочку» (канон)

Канон «Мала мати одну дочку» можна запропонувати для вивчення учням 2 класу у першому семестрі, вивчаючи тему «Музика виражає і зображає» (тема уроку – «Музику народило життя»). Використовуючи дану українську народну пісню, у процесі обговорення літературного тексту, вчитель має можливість

познайомити дітей з деякими аспектами історичного минулого українського народу, зокрема з долею сільських жінок. Дана пісня – одна із багатьох, у яких йдеться про нещасливе сімейне життя, коли дівчину віддавали заміж за нелюбого їй хлопця.

Пропонуючи студентам II курсу завдання «Доспівай мелодію», ми прагнемо до формування в майбутніх учителів музики творчого підходу до розвитку мелодичної лінії та розвиваємо їхні композиторські здібності. Наприклад, виконуючи українську народну пісню «Жила-була царівна», студенти отримують завдання самостійно створити завершення мелодичної лінії (рис. 2):

Помірно

Укр. нар. пісня

Жи-ла-бу-ла ца-рив-на, ца-рив-на, ца-рив-на, жи-ла-бу-ла ца-рив-на у зам-ку, у ста-рім.

Рис. 2. Жила-була царівна

Ось, які варіанти мелодичного завершення запропонували студенти (рис. 3.):

За - мку у ста - рім. // За - мку у ста - рім.

За - мку у ста - рім. // За - мку у ста - рім. За-мку у ста - рім.

рім. // За - мку у ста - рім.

Рис. 3. Варіанти мелодичного завершення

Завдання такого типу можна пропонувати і молодшим школярам, даючи їм можливість відчувати себе у ролі «маленьких композиторів». Завершувати мелодію пісні «Жила-була царівна» можна навіть з учнями 1 класу. Студенти II курсу із задоволенням виконують пісні у вигляді «запитання – відповіді», поділяючись на підгрупи. Практичний досвід, набутий у процесі виконання таких завдань, вони також можуть використати у своїй діяльності під час проходження педагогічної практики у школі.

Таким чином здійснюється підготовка студентів II курсу, що навчаються за

спеціальністю «Музичне мистецтво», до двоголосного виконання пісень. Найпростіше гармонічне двоголосся, яке створюють студенти II курсу на заняттях сольфеджіо, можна використовувати на уроках музики у 3 – 4 класах загальноосвітньої школи. Пропонуємо кращі роботи студентів (рис. 4.):

І - шов цап із го - ри,
А ко - за здо - ли - ни. Стрі - ну - лись на
кла - дці, стрі - ну - лись на кла - дці раз, два, три!
І о - бо - є, і о - бо - є по - па - да - ли до во - дни.

Рис. 4. Ішов цап із гори

Враховуючи зміст літературного тексту пісні, ми вважаємо за доцільне використання даного пісенного зразка у роботі з учнями 2 класу (тема I семестру «Музика виражає і зображає», тема уроку – «Звірі в музиці»). У процесі обговорення та аналізу пісні здійснюється моральне виховання молодших школярів, формуються такі якості як толерантність, поступливість, взаємоповага.

«Човник хитається» – це свого роду пейзажна замальовка, яка передає красу рідної природи, а також моральну чистоту українського народу, що оберігав цю природу, оспівував у своїх піснях. Тому дану пісню можна використати у 2 класі (тема I семестру «Музика виражає і зображає», тема уроку – «Музичний пейзаж»). У процесі вивчення та виконання даної пісні здійснюватимуться завдання морального, естетичного та екологічного виховання молодших школярів (рис. 5.).

Чо - вник хи - та - є - ться се - ред во - дни,
в мі - ся - чнім ся - йві бі - лі - ють са - ди,
гле - ще о хви - лю ве - сло.
зда - ле ка ви - дно се - ло.

Рис. 5. Човник хитається

Українська народна пісня «Ой на Купала, Купалочка» пропонується для

учнів 4 класу в ході вивчення теми I семестру «Музика мого народу», оскільки вона відноситься до календарно-обрядових пісень літнього циклу зокрема до жанру купальських пісень. Школярі мають змогу познайомитися з традиціями свого народу, та пов'язаними із святкуванням свят не лише зимового циклу, а й весняного, літнього та осіннього (рис. 6.).

Рис. 6. Ой на Купала, Купалочка

Дотримуючись принципу наступності навчання, творчі завдання для студентів III – IV курсів ускладнюються: ми пропонуємо їм створювати не лише гармонічне двоголосся, а й двоголосся з поліфонічними (підголосковими) елементами, а також триголосся. Оскільки такі завдання – дещо вищого порядку і вимагають від студентів глибших знань з гармонії, хорознавства, методики музичного виховання, то перед початком роботи ми пропонуємо власні зразки обробок українських народних пісень. Аналізуючи окреслені зразки, студенти звертають увагу на гармонічні особливості, голосоведіння окремих голосів, а потім намагаються все це втілити у своїх роботах. Враховуючи зростання рівня складності практичних завдань, напрацьований таким чином пісенний матеріал майбутні вчителі музики можуть використовувати у роботі з учнями основної школи (5 – 8 класи).

Ще одним цікавим для студентів видом творчої роботи, які ми використовуємо на заняттях сольфеджіо, є створення власних мелодій на основі ритмічного малюнку. Суть завдання полягає у тому, що студенти отримують ритмічний малюнок (іноді створюють його самостійно під час написання ритмічних диктантів), на основі якого повинні самостійно створити мелодичний малюнок (лад і тональність обирають за бажанням). Виконання таких завдань активізує внутрішній слух, мелодичне та гармонічне відчуття, стимулює творчу діяльність та ініціативність студентів. Завдання такого типу ми пропонуємо студентам III – IV курсів, оскільки у них уже сформований певний практичний досвід.

Під час оцінювання творчих робіт студентів, що стосуються створення багатоголосся на основі українських народних пісень, ми використовуємо метод так званого «закритого оцінювання». Суть цього методу полягає у тому, що студенти дають власну оцінку роботам, не знаючи напевне, хто є їхнім автором. Слухаючи у виконанні викладача створені варіанти обробок, студенти аналізують, намагаються помітити типові помилки, і, що важливо, вчать давати об'єктивну оцінку почутому. Використання методу «закритого

оцінювання» допомагає «авторам-початківцям» (студентам) вільніше себе почувати, не комплексувати через помилки, які вони допускають при виконанні такого типу завдань. Адже на початковому етапі роботи не кожен може вдало створити багатоголосся. Часто такі невдачі спричиняють зневіру у власних силах. Проте, як бачимо на практиці, наш метод оцінювання допомагає уникнути таких небажаних наслідків, а також ефективніше формувати креативність майбутніх учителів музики.

Висновки. Таким чином, запропоновані нами українські народні пісні дозволяють знайомити школярів початкових та середніх класів з багатогранною музичною культурою нашого народу. Різноманітність пісенного фольклору розширює кругозір дітей, поглиблює знання про історичне минуле української нації, збагачує їхню духовну культуру, здійснює всебічне виховання, а отже, формує повноцінну особистість, здатну берегти та примножувати безцінні скарби українського народу.

Систематичне виконання творчих завдань різного типу та рівня складності на заняттях сольфеджіо забезпечить формування у майбутніх учителів музики всіх практичних навичок, необхідних для подальшої професійної діяльності та виховає справжнього компетентного та креативного педагога.

Література

1. Барська З. М. Сольфеджіо на основі української народної пісні. Хрестоматія. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2008. – 160 с.
2. Бражникова Л. Д. Українська народна пісня на уроках сольфеджіо. Хрестоматія. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. – 40 с.
3. Державна національна програма «Освіта» («Україна XXI століття»). – К. : Райдуга, 1994.
4. Програми та поурочні методичні розробки для загальноосвітніх шкіл. 1 – 4 класи / Упор. О. Я. Ростовський, Р. О. Марченко, Л. О. Хлебнікова, З. Т. Бервецький; відпов. за випуск М. С. Демчишин. – Тернопіль, 2000. – 56 с.
5. Програми та поурочні методичні розробки для загальноосвітніх шкіл. 5 – 8 класи / Упор. О. Я. Ростовський, Р. О. Марченко, Л. О. Хлебнікова, З. Т. Бервецький; відпов. за випуск М. С. Демчишин. – Тернопіль, 2000. – 78 с.

***Abstract.** In the article the author considers creativity as a component of the professional competence of future music teachers. The necessity in training of professional, qualified and competent teachers, who could solve the problems of modern education, to form comprehensively developed personalities of schoolchildren, to make a holistic approach to them, referring to their inner world, emotional perception and creative imagination, is substantiated. The focus is on the training of teachers of the artistic and aesthetic cycle, in particular, music teachers. The author reveals the peculiarities of the professional training of the future music teacher at the music departments of the humanitarian pedagogical colleges. It is noted that it consists of mastering general theoretical, psychological and pedagogical, special and musical-theoretical disciplines in the amount necessary for solving pedagogical, scientific-methodical and organizational-management tasks. The peculiarities of development of students' creativity in the process of studying musical-theoretical disciplines, in particular, the educational discipline "Solfeggio", are revealed. The description of the purpose and tasks of the specified educational discipline is offered. It is proved that the creativity of future music teachers will develop effectively in the process of*

using various methods, involving students in forms of creative work, where they have the opportunity to demonstrate their professional level. Such forms of work as the selection of accompaniment for exercises, the creation of two-, three- and four-voices, the self-creation of their own musical compositions form a steady interest and are a good incentive for the creative work of future music teachers. This contributes to improving the efficiency of students, with a view to their creative development, increasing interest in the chosen profession. The focus is on the use of song samples from Ukrainian folklore in solfeggio classes, which is a very effective and sufficient means of forming national consciousness, patriotic education and spiritual enrichment of youth. It has been proved that, when performing various creative tasks related to the study, analysis and processing of Ukrainian folk songs, students begin to understand their practical significance. After all, all this educational material can be used later in your own work with schoolchildren.

Key words: teacher of music, creativity, vocational training, pedagogical college, professional disciplines, folklore.

References

1. Barska Z. M. Solfedzhio na osnovi ukrainskoj narodnoj pisni. Khrestomatiia. – Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 2008. – 160 s.
2. Brazhnykova L. D. Ukrainska narodna pisnia na urokakh solfedzhio. Khrestomatiia. – Ternopil : Navchalna knyha – Bohdan, 2006. – 40 s.
3. Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» («Ukraina KhKhI stolittia»). – K. : Raiduha, 1994.
4. Prohramy ta pourochni metodychni rozrobky dlia zahalnoosvitnikh shkil. 1 – 4 klasy / Upor. O. Ya. Rostovskyi, R. O. Marchenko, L. O. Khliebnikova, Z. T. Bervetskyi; vidpov. za vypusk M. S. Demchyshyn. – Ternopil, 2000. – 56 s.
5. Prohramy ta pourochni metodychni rozrobky dlia zahalnoosvitnikh shkil. 5 – 8 klasy / Upor. O. Ya. Rostovskyi, R. O. Marchenko, L. O. Khliebnikova, Z. T. Bervetskyi; vidpov. za vypusk M. S. Demchyshyn. – Ternopil, 2000. – 78 s.

Стаття відправлена: 11.05.2018 р.

© Мороз М.О.